

Posudek disertační práce

Mgr. Bc. Dzmitryho Badzeviche

*Rolníci na Polesí během zrušení nevolnictví: Vývoj reakce venkovského obyvatelstva Pinského újezdu Minské gubernie Ruského impéria na zrušení nevolnictví v letech 1861–1864*

Autor disertační práce si klade za cíl představit důsledky zrušení nevolnictví v Pinském újezdu Minské gubernie Ruského impéria v letech 1861–1864 prizmatem všedního dne jeho účastníků. Toto poměrně slibně znějící téma je však zpracováno způsobem, který pokládám v mnoha ohledech za problematický.

Hned první, ovšem zásadní překážkou při četbě Badzevichovy práce se stává jazyk. Práce je přímo zaplavena množstvím chyb, jež by byly zcela nepřijatelné již v seminární práci na nejnižších stupních univerzitního vzdělání, natož v práci předkládané jako výstup doktorského studia. Vedle masy gramatických chyb všeho druhu, jejichž výčet by zabral několik stran oponentského posudku, a proto zde na něj rezignuji, do očí bije autorova formulační nedbalost („věnuje pozornost problematice současného studia problematiky“, s. 15, „historiografie ve zrušení nevolnictví... zatím nějak výrazně nepokročila“, s. 31), jež někdy přechází až do řetězení naprosto nesmyslného sledu slov („Také významné relevantní informace z hlediska obsahu je například petrohradský politický deník...“, s. 39, „čtenář různých vědeckých badatelských úsilí o poznání minulého“, s. 41). Čeho autor chce dosáhnout, když hodlá vyvrátit „veškeré transence zmíněných pavědeckých nesnáz“ (s. 12)? Nezvládnutí češtiny se odráží v diletantských převodech mnoha ruských, resp. běloruských slov: např. ruský rolník na s. 21 nebyl „národní umělec“, nýbrž umělec lidový, historik Zagornov „neopsal“ soudní systém, ale popsal, s. 29, крестный ход na s. 111 není „křížový průvod“, nýbrž procesí, dále např. „razítko zvadlosti“ na s. 44, „mravní pravítka kultury“ na s. 60, „chlebné zásoby“ na s. 117 atd.).

Samostatné téma v jazykovém zpracování disertačního tématu představuje transkripce vlastních jmen a toponym z východoslovanských jazyků. Autor si zde počíná naprosto svévolně - kromě nejasné „slovanské“ transkripce se objevují jména

transkribovaná podle anglických pravidel a jména přepsaná dle francouzského úzu. To vše je v česky psaném textu neakceptovatelné. Dzmitry Badzevich zcela ignoruje jak českou transliterační normu ISO 9:1995, tak (pro tento účel zajisté vhodnější) pravidla transkripce užívaná v česky psaných textech – viz akademická Pravidla českého pravopisu. Někdy dokonce totéž jméno píše různými způsoby (ukrajinská badatelka Lytvynova vs. Litvinovová), navíc není s to tato jména česky skloňovat, takže od jména Irina Mostovaja uvádí hned v téže větě genitiv Mostovojové, místy se objevuje naprostý jazykový nesmysl – srov. tajemník Valent Třeták na s. 94.

Názvy analyzovaných prací současného dějepisectví jsou bez jakékoli logiky místy uváděny v originální verzi, kdežto jiné v překladu do češtiny. Pokud jsou uváděny v původní verzi, jsou psány cyrilicí, zatímco v seznamu literatury jsou transkribovány. Stejně tak citace z dobových pramenů jsou většinou překládány, ovšem objevuje se i obsáhlá citace v originální jazykové verzi (s. 75).

Pakliže je čtenář ochoten překonat všechny jazykové těžkosti, bude narážet v disertační práci i na další projevy autorovy nedbalosti, jako je nesoulad názvů kapitol a jejich obsahu. Proč je rozbor historiografie k tématu řazen do kapitoly „Prameny – možnosti a omezení“? Navíc cílem kapitoly 1.1. má být rozbor tématu zrušení nevolnictví v Ruském impériu v moderní historiografii, avšak názvy jednotlivých podkapitol odkazují již jen k současné historiografii. Je tedy otázkou, jaký chronologický rámeček si autor ve své sondě do historiografie vlastně klade.

Za ještě spornější pokládám členění tématu I. kapitoly do dílčích podkapitol někdy podle státně-národnostního klíče (historiografie Ruské federace, běloruská historiografie atd.), jindy podle kritéria jakýchsi nejasných kulturních entit („západní“ historiografie). Jakou výpovědní hodnotu ve vztahu ke studovanému tématu má fakt, že badatel je Ukrajinec, Bělorus či Rus? Domnívám se, že vnášet do přehledu historiografie tato nacionálně-politická kritéria znamená celý problém spíše zatemňovat a uměle fragmentarizovat bádání o minulosti podle klíče, jenž nevychází ze samotné historiografie jakožto vědecké disciplíny. Proč D. Badzevich nehovoří raději o metodologických proudech a historických školách?

Kapitola II. *My a Oni: vnímání sebe sama a těch druhých* je věnována představám vnějších pozorovatelů o Pinském újezdu a jeho obyvatelích. I zde ovšem narážíme na nedbalosti dokonce v tak principiální otázce, jako je terminologie spjatá

s venkovským obyvatelstvem Pinského újezdu. K termínu *однодворец* zavádí Badzevich český ekvivalent *samostatně hospodařící rolník*, výraz *свободник* převádí jako *volník* (s. 50). Jen o několik stránek dále definuje pojmy *dvořák* a *svobodník* (s. 57), ovšem má na mysli stále tytéž sociální kategorie jako na s. 50.

V souvislosti s kapitolou II. vyvstává principiální otázka, co je vlastně tématem Badzevichovy disertační práce, a jak s tím koresponduje kapitola I. Pokud autor poměrně podrobně na základě dobových textů rekonstruuje obraz různých sociálních vrstev a etnických skupin obyvatel Pinského újezdu v polovině 19. století, pak by bylo namísto daleko pevněji se opřít o metodologii tohoto dnes již velmi rozkošatělému typu bádání (autor se zde omezuje jen na odkaz na výzkumy P. Burka) a v přehledu historiografie v kap. I sledovat nikoli bádání o samotném zrušení nevolnictví v Rusku (což, jak sám Badzevich zdůrazňuje, není předmětem jeho zájmu), nýbrž analyzovat práce, které se věnují historickoantropologickému zkoumání venkovského obyvatelstva, a to napříč národními historiografiemi.

Kapitoly III.–V. tvoří tři sondy, mapující témata fám spjatých se zrušením nevolnictví, smírčích vyjednávačů a způsobů chování obyvatel Pinského újezdu v inkriminovaných letech po zrušení nevolnictví. Tento trojí vhléd, vždy z odlišných perspektiv, na běloruský venkov v období po Alexandrově manifestu by mohl být zajímavým obohacením dosavadního bádání o zrušení nevolnictví, jež akcentovalo perspektivu líčení „shora“, avšak zasluhoval by naprosto odlišné formy zpracování (viz všechny výše uvedené výhrady). Ačkoli se autor předkládané disertační práce opakovaně vyjadřuje k pracem historiků (Badzevichovými slovy „oficiálních univerzitních historiků“) a dalších představitelů humanitních věd nejen kriticky, ale až s neskryvaným despektem, výsledek bádání D. Badzeviche se mi jeví jako sporný. Práce obsahuje řadu zajímavých materiálů a dílčích sond, jako celek je však nedopracovaná a vyžaduje velmi důkladnou revizi.

Disertační práci D. Bazdeviche nedoporučuji k obhajobě.